

1-секция. ЖОЖдор жана орто окуу жайларындагы инновациялык технологиялар

Шайланова М.М. - ТалМУ

Болочок экономисттерге “Математика” курсун окутууда студенттердин өз алдынча иштөөсүн активдештирүүнүн ыкмалары

Билим берүү системасынын артта калуусу барып-келип бүтүндөй коомдун жана мамлекеттин начарлашына алып келээри дагы айкын. Демек биздин эгемендүү Кыргызстанда рынок мамилелерине шайкеш келген, ийкемдүү, динамикалуу, ошол эле учурда мобилдүү кесиптик билим берүү системасына өтүү максаты коюлуп олтурат. Келечекте рынок шартына шайкеш келип, динамикалуу жана мобилдүү боло турган кайсы кесиптеги адис болбосун, математика боюнча максаттуу багыттагы билим алуу бүгүнкү күндүн талабы.

Математиканы окутуу процессинин натыйжалуулугу болуп, студенттердин өз алдынча активдүү ой жүгүртө билүүсү, өз алдынча чыгармачылык менен эмгектенүүсү жана алган билимдерин турмушта колдоно билүүсү саналат.

Б.П.Есипов өз алдынча иштерди төмөндөгүдөй көрсөткөн: билим алуу; алган билимдерин практикада колдонуу; билимдерин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүн кайталоо жана текшерүү.

Демек өз алдынча иш - бул алдын ала программа боюнча окутуучу тарабынан жардам бербей аткарылуучу студенттин таанып билүү ишмердүүлүгү.

“Өз алдынча иш - болочок адистин өз алдынча чыгармачыл ой жүгүртүүсүн, атайын өзүн өзү тарбиялоодогу керектөөлөрүн калыптандыруусун камсыз кылган жогорку окуу жайдагы окутуунун методу». (2, 49-б)

Ал эми Мунапысова Г.Т. «Өз алдынча иш - окуу процессинин интеграцияланган бөлүктөрүнүн бири катары студенттердин жоопкерчиликтүү, өз алдынча, чыгармачыл ишин талап кылуу менен аларды илимий ишмердүүлүккө даярдайт». /1,156- б./

Негизги билимдердин системасын өз алдынча өздөштүрүүсүн мүнөздөөчү төмөндөгү деңгээлдерге бөлсөк болот:

Төмөнкү деңгээл: студент маалыматтардын негизги идеясын ачпай туруп өздөштүрөт. Бул кайра өз алдынча кайталоону талап кылат.

Ортоңку деңгээл: студент берилген маалыматтын мазмунун толук кабыл алат жана негизги идеясын айтып бере алат. Бул өз ара байланышты түшүнүүнү жана аныктоону талап кылат.

Жогорку деңгээл: студент маалыматтын негизги идеясын кабыл алат жана кайра айтып бере алат жана идеяларды жаратууну, баа берүүнү талап кылат.

Модулдук окутууда өз алдынча өздөштүргөн билим студенттердин аң сезимине толук жана бек сакталат. Студенттердин өз алдынча иштөөсү изденүүгө, улам жаңы теорияларды ачууга мүмкүнчүлүк түзөт. Окутуунун сапатын жогорулатууда студенттердин өз алдынча таанып билүүсү өзгөчө ролду ойной тургандыгы көпчүлүк методикалык адабияттарда далилденип келүүдө.

Материалды өз алдынча үйрөнүү, берилген тапшырмалардын системасын аткаруу активдүүлүктү жана өз алдынча таанып билүүсүн жогорулатат жана билимдердин сапаттарын жогорулатат.

Биринчи курстар жаңы окуй баштаган учурда мектептин материалдары боюнча даярдыктары текшерилгенде, математика боюнча билим деңгээлдери талапка жооп бербей тургандыгы аныкталды. Алар биринчи курстан баштап окуу планы боюнча “Математика”

курсу окутулат. Айрым түшүнүктөр мектептен каралган деген көз карашта предметтеги материалдар программа боюнча тереңдетилип каралгандыктан биринчи курстагы айрым студенттерге жаңы курстарды өздөштүрүү кыйынчылыкты туудурат.

Ошондуктан алар менен төмөндөгүдөй иш- чараларды жүргүзүү зарыл: аларга өздөрү тандап алган адистиги боюнча объективдүү жана толук маалымат берүү, жогорку окуу жайлардагы окутуунун технологияларын, студенттерди убакытты туура жана натыйжалуу пайдаланганга жана тапшырмаларды тез жана рационалдуу иштөөгө үйрөтүү.

Болочок адистердин математикалык даярдыктарын жогорулатуу проблема жана ал проблеманын чечилишин издөө азыркы учурдагы эң актуалдуу проблемалардын бири болгондуктан, студенттерди математика боюнча кесиптик багыт берүү үчүн алдын ала аларга шарт түзүү зарыл.

Жогорку окуу жайларында математика боюнча буга чейинки ээ болгон билимдерин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүн андан ары өркүндөтүү. Болочок адистиктерге кесипке ылайык терең билимге ээ болушун камсыз кылуу болуп эсептелинет.

Окуу процессинде өз алдынчалуулук менен активдүүлүк тыгыз байланышта.

Активдүүлүк - бул коюлган максатка жетүүгө багытталган иш аракеттерин жүргүзүүгө карата, өзүнүн эркин баш ийдирүү билгичтиги. Окуу процессиндеги өз алдынча иштөөнү жана активдүүлүктү өнүктүрүү, калыптандыруу проблемалардын практикалык чечилиштерин төмөндөгүлөрдөн көрүүгө болот:

-өз алдынча иштерин уюштуруу аркылуу, аларда ишмердүүлүк өз алдынча калыптандырылат жана өнүктүрүлөт;

-окутуунун башталышынан жалпылоо билимдерди киргизуу аркылуу, аларда ишмердүүлүктөрдүн негизи түзүлөт;

-окуу процессинде өзүн-өзү көзөмөлдөөнү өнүктүрүү жана студенттердин өзүн - өзү текшерүүсү жүргүзүлөт;

-баалоо учурунда окутуу процессинин анализи жүргүзүлүп, коюлган максаттар менен алынган жыйынтыктары салыштырылат жана бааланат, жыйынтыгында окутуу максатына жетет.

Аудиторияда жүргүзүлгөн өз алдынча иштердин эң негизги жыйынтыгы предметтер боюнча билгичтиктерди өнүктүрүүнү, маселелерди чыгаруу, практикалык, тапшырмаларды аткаруу ж.б.у.с., башкача айтканда уюштуруунун технологиясын үйрөнүү. Ага карабастан студенттердин өз алдынча иштеринин формалары жана түрлөрү көп кырдуу болсо дагы, жогорку окуу жайларда жеткиликтүү колдонулбайт.

Окутуучу берилген материалды жогорку деңгээлде түшүндүрбөсүн, кандай гана методдорду колдонбосун, студент өтүп жаткан материалды өз алдынча ойлонуп, өз алдынча жыйынтык чыгарбаса, анын билиминин бекем болушу жөнүндө сөз да болушу мумкун эмес. Студент өзүнүн алган билимин окуу практикасында жана ар түрдүү керектөө учурда колдоно алса, берилген материал боюнча билими бар деп айта алабыз.

Модулдук суроолор (өз алдынча иштер) төмөнкүдөй болушу зарыл: студенттер өздөштүрө турган жаңы билимдердин, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн камтылышы, студенттердин кабыл алуусуна жеңил болгондой кылып тапшырмалардын түзүлүшү, көндүмдөргө таянган тапшырмалардын болушу, өз алдынча иштердин көлөмү, татаалдыгы семестрден семестрге карата өсүп туруусу жана жыйынтыктарын өз убагында текшерип турулушу.

Студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн активдештирүүнүн негизги ыкмалары болуп, берилген тапшырмалардын стандарттык эмес, жооптору логикалык ой жүгүртүүнү талап кылгандай болушу. Мында, студенттер өз алдынча таанып билүүдөн ырахат алып,

билимди терең өздөштүрүүгө умтулушат. Мисалы болочок экономисттерге “Математика” курсу боюнча төмөндөгү өз алдынча иштерди сунуштасак болот.

Мисал 1.

Дүкөндүн ээси товар сатып алуу үчүн банкка акча каражаты үчүн кайрылды. Банк жалпы мөөнөтү 4 ай боло турган 60000 сом кредит сунуштады. Жылына пайыздык өлчөмү 36% түзүп, ай сайын пайызын төлөп кутулуусу абзел. Каражаттын негизги суммасын 4 айдын сунунда кутулуш керек. Кардар жалпысынан канча акча банкка төгөт?

Маселенин чыгарылышы: Бир жылдык процент

$$\frac{60\,000 \cdot 36}{100} = 21\,600 \text{ сом болот.}$$

$$\frac{21\,600}{4} = 5\,400$$

Ай сайын 5 400 сомдон төлөйт, башкача айтканда

1 - ай 5400сом

2 - ай 5400сом

3 - ай 5400сом

4 - ай 5400 сом + 60 000 сом = 21 600 = 81 600 сом

4 - ай + 60 000 = 81 000 сом

Жообу: Кардар жалпысынан банкка 81 000 сом төгөт.

Мисал 2.

Сиз түстүү телевизор сатып алгыңыз келеби. Каалаганыңызды алыңыз. «Азамат» дүкөнүндө телевизор 515 USD турат. Ал эми «Максат» дүкөнүндө телевизор 500 USD турат. Төлөө сом менен кабыл алынат. «Азамат» дүкөнүндө акча алмаштыруу курсу 40сом= 1\$. Ал эми Максат дүкөнүндө 1\$ = 42 сом болот. Кайсыл дүкөндөн алган пайдалуу?

Чыгарылышы: 1) Азамат дүкөнүндө $515\$ \cdot 40 = 20600\text{сом}$

2) Максат дүкөнүндө $500\$ \cdot 42 = 21100\text{сом}$.

Адабияттар

1. *Мунапысова Г.Т.* Дидактические основы обучения курса “Научные основы школьной математики”. –Бишкек.-2000.
2. *Стамалиева К.А.* Математика адистигиндеги 1-2-курстардагы студенттердин өз алдынча таанып билүүсүн активдештирүүнүн дидактикалык негиздери. Дисс. канд.пед.наук.-2009.